

Югославська криза 1990-х рр.: перипетії конфлікту

Після Другої світової війни Балканські країни були об'єднані в одну федеративну державу Югославію. Але експеримент Йосипа Броз Тіто так і не витримав випробування часом і демократією. Інтереси республіканських еліт залишалися відцентровими і сприяли ліквідації федеративного устрою вже в 1990-х роках. Тому інколи панує думка, що Югославія зруйнувалася закономірно, поетапно і певною мірою навіть через силу.

Специфікою розпаду Югославії стали міжнаціональні військові конфлікти між сербами, хорватами, албанцями та боснійцями. Основними причинами були численні етнічні і релігійні протиріччя. Югославський конфлікт став одним з найкровопролитніших в історії Європи кінця XX століття. Про що яскраво свідчить створення Міжнародного трибуналу для розслідування скоєних під час конфлікту злочинів. Проте, деякі науковці, оцінюючи причини переростання у військовий конфлікт, все ж таки наголошують на вирішальному зовнішньому чинникові. А саме виділяють позицію і втручання США в розгортання і активізацію югославського протистояння.

У 1991 році відбувся так званий «Саміт шістки», в якому брали участь представники колишніх югославських республік. Центральною темою зустрічі стала спроба перетворення Югославії на союз суверенних республік, що мають державно-правовий статус. Однак, зберегти територіальну цілісність Федеративної Югославію так і не вдалося. Першими про вихід з федерації і проголошення державної незалежності заявили Словенія та Хорватія. Це запустило ланцюгову реакцію виходу й інших республік, призвело до розколу армії Югославії за національною ознакою та початку перших військових дій.

Фактично одразу між Сербією та Хорватією розгорнулося досить жорстке протистояння. Початком конфлікту стали масштабні етнічні чистки серед сербського населення Хорватії. Її керівник Франьо Туджман був переконаним

послідовником політики «Хорватії – тільки для хорватів». У відділеній згодом сербській території в серпні 1991 року почалися бойові дії. Затяжний військовий конфлікт призвів до необхідності введення на цю територію в лютому 1992 року місії миротворчих військ ООН, які нарешті завершили процес військового протистояння в Хорватії.

Другою конфліктною точкою стало протистояння Боснії та Герцеговини в жовтні 1991 року. За своїми масштабами він став ще жорстокішим ніж хорватсько-сербський конфлікт. Можна навіть сказати, що в ньому зосередилися всі етнічні проблеми багатонаціональної країни. Адже розпочалася жорстока громадянська війна, яка супроводжувалася не лише етнічними, а й релігійними суперечками. Боснійські мусульмани проводили жорсткі етнічні чистки серед сербського населення. Причому характерною їх рисою стала присутність у військових підрозділах загонів збройних цивільних мусульман. В свою чергу боснійські серби не менш жорстоко розправлялися з мусульманами. Першим кроком врегулювання стала серія безуспішних переговорів на Мирній конференції з питань Боснії і Герцеговини, яка відкрилася в лютому 1992 року в Лісабоні. Другим кроком стало проголошення незалежності і визнання його світовим співтовариством. Проте, процес на цьому не зупинився і лише через два роки була підписана Вашингтонська угода і створена Федерація Боснії і Герцеговини.

Таким чином, можна сказати, що Югославська криза виникла не раптово, а виросла із тривалого етнічного і регіонального протистояння. Але зовнішнє втручання спричинило її переростання у військовий конфлікт між колишніми республіками, і потенційно стало причиною його перетворення у глобальний міжнародний конфлікт. Врахування всіх його нюансів і небезпек має сьогодні усвідомлювати українська політична еліта і зовнішні учасники нашого складного конфлікту на Донбасі і в Криму.